

Яценко Г. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Яценко А. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСНОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПУБЛІЦИСТИЦІ ІВАНА ФРАНКА

У статті проаналізовано головні елементи громадянського суспільства в публіцистиці Івана Франка: існування громадських організацій та політичних партій, приватна власність, вільний розвиток особистості та сім'ї, задоволення власних потреб та інтересів в усіх сферах, свобода слова та вибору. Зокрема, увагу зосереджено на функціонуванні громад як домінуючих частин державного устрою. Іван Франко пропонує засновувати фільваркові господарства (спілки із спільним майном, спільною працею та рівним розподілом прибутків).

У статті акцентовано увагу на тому, що фільваркові господарства – це своєрідна модель майбутнього громадянського суспільства, де найважливішими компонентами є права, свобода, праця кожного індивіда. Доведено на прикладі публіцистики Івана Франка, що важливим складником громадянського суспільства є функціонування політичних партій. Основним пріоритетом Іван Франко вважав створення політичної партії, яка б стояла на національних засадах. Саме тому програма Української національно-демократичної партії, співзасновником якої і був публіцист, базувалася на трьох основних засадах: автономія, виборче право, політичні свободи.

Автори дійшли висновку, що демократичні принципи, які виокремлював Іван Франко (відсутність будь-яких виявів дискримінації, місцеве самоврядування, виборче право, комунікативна інфраструктура) є основою розвитку громадянського суспільства. Багато статей Івана Франка присвячено питанню виборчого права галичан, яке систематично порушував уряд. Публіцист, зокрема, акцентував увагу на махінаціях під час підрахунку голосів, нерівномірному розподілі квот тощо. У статті визначено також ідеальну комунікативну модель взаємодії «журналіст-читач», яка є надважливою у здійсненні громадянського діалогу, інструментом реалізації демократичних засад. Підсумовано, що головні атрибути громадянського суспільства, за Іваном Франком, можуть слугувати інструментарієм для становлення громадянського суспільства в Україні.

Ключові слова: Іван Франко, громадянське суспільство, публіцистика, демократичні засади, громади, виборче право, свобода слова.

Постановка проблеми. Публіцистика Івана Франка – це національна візія складних економіко-політичних, культурно-історичних, ментальних проблем українського народу, це основні постулати державно-політичного, економічного, культурного відродження України як модерної молоді нації. Архіактуальним для Івана Франка було питання української державності та формування національно свідомого громадянського суспільства.

Проблема становлення громадянського суспільства й досі на часі для українців. Традиційні й нові медіа майже щодня пропонують нові ефективні програми для реалізації *civilis societas* в Україні. Адже основними атрибутами грома-

дянського суспільства є існування громадських організацій та політичних партій, приватна власність, незалежна система ЗМІ, вільний розвиток особистості та сім'ї, задоволення власних потреб та інтересів в усіх сферах, свобода слова та вибору.

Деякі з цих компонентів недосить реалізовані в нашому суспільстві, адже лише 7% українців беруть участь у громадських організаціях [3] і лише 10% українців називають розвиток громадянського суспільства високим [1]. Українцям варто перечитати публіцистику Івана Франка, щоб усвідомити, які загрози стоять на шляху демократії, як ефективно можуть працювати громадські організації, наскільки важливим є формування національного простору та яка роль

кожного індивіда у формуванні громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політичні та філософські погляди Івана Франка частково досліджували Я. Грицак, О. Баган, Я. Горбач, С. Злупко, М. Жулинський, О. Забужко, М. Нечиталюк, А. Пашук, О. Семків, Б. Тихолоз та інші. Формування громадянського суспільства крізь призму публіцистики Івана Франка – проблема малодосліджена, але надзвичайно важлива для сьогодення.

Постановка завдання. Завдання авторів – дослідити елементи громадянського суспільства, на яких акцентував увагу Іван Франко, виокремити його головні ознаки, на основі публіцистики Івана Франка сформулювати програму розвитку українського громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Питання громадянства Іван Франко порушує ще 1881 року, коли з'являється його стаття «Програма галицьких соціалістів», в якій йдеться про те, що кожна громада повинна мати у своїх громадянських ділах повну самоуправу, включаючи суд та військову оборону, зв'язки між громадами мусять ґрунтуватися на повній свободі дій та незалежності. Таке трактування соціалістичного суспільства як суспільства вільних громад співмірне з принципами громадянського суспільства. Адже громадянське суспільство – це сфера недержавних інститутів і відносин.

Історичний розвиток громадянського суспільства починається з самоврядних громад, а найсталішим його інститутом є сім'я. Такі елементи громадянського суспільства як виборність органів самоврядування, свобода висловлювання та віросповідання є наріжними каменями польсько-української соціалістичної програми. «Майбутній устрій буде базуватися на якнайширшій самоуправлінні, релігія стане приватною справою [10, с. 452], на перший план ставимо повсюдне право вибору й виборності до парламентських органів, мусимо далі домагатися свободи спілкування і зборів, свободи мови і друку, запровадження вільних робітничих спілок» [10, с. 462–463], – декларувала вона.

Тему громадянства Іван Франко продовжує в статтях «Що таке громада і чим би вона повинна бути?», «Машини і порядки громадські», «Кілька слів о проекті фільваркової господарки на селянських ґрунтах», «Грималівський ключ». Громаду Іван Франко позиціонує як найменшу, проте домінуючу частину державного устрою. «Коли кожний повіт, кожний край, кожда держава складається з громад – сільських чи міських, то все одно – то

перша і найголовніша задача тих, що управляють державою, краями, повітами, повинна би бути така, щоб добре упорядкувати і мудрими правами якнайліпше забезпечити ту найменшу, але основну одиницю» [15, с. 61].

Іван Франко пропонує селянам засновувати фільваркові господарства – рільничі спілки зі спільним майном, спільною працею та розподілом прибутків згідно з внесеною часткою. Публіцист одразу ж акцентує увагу на тому, що ці селянські общини не мають нічого спільного з соціалістичним устроєм, адже права кожного учасника спілки застережені, а розподіл спільних коштів не однаковий. «Тут тільки згори застережемося проти одного – не так закиду, як підозріння, немовби те, що ми отсе радимо, був соціалізм, заборонений нашими уставами. Коли те, що ми радимо, – соціалізм, то такий же самий соціалізм є і всяка спілка ремісницька, торговельна і банкова» [15, с. 63], – пише він.

«Плюси» фільваркових господарств у зміцненні економічного добробуту. Водночас це своєрідна модель майбутнього громадянського суспільства як симбіозу етнічних національних елементів, де важливими є права, свобода та праця кожного індивіда. Нагальну потребу фільваркових господарств Іван Франко обґрунтовує у статті «Кілька слів о проекті фільваркової господарки на селянських ґрунтах». По-перше, фільваркова земля забезпечить громаду найнеобхіднішим (вільна праця); по-друге, українці охоче працюватимуть на власних ґрунтах (приватна власність); по-третє, спільна, ефективніша праця допоможе вивільнити час для освіти та дозвілля (регулювання поведінки людини за допомогою етичних норм і здійснення людиною своїх потреб та інтересів в інших сферах приватного і спільного); по-четверте, питання адміністративних органів буде вирішене народним волевиявленням (свобода вибору). Проект фільваркових господарств схожий на уклад громадських общин, які стали б основою громадянського суспільства.

Важливим у часи бездержав'я та економічної кризи для галичан було заснування громадських організацій взаємодопомоги. Великий тематично-проблемний цикл економічної публіцистики Івана Франка присвячений питанню громадських шпихлірів, тобто громадських страхових фондів взаємодопомоги, які існували в Галичині з 1784 до 1821 року. Каменяр вважає, що тогочасні проблеми голоду, парцеляції землі, еміграції є найважливішим першопоштовхом для заснування ідентичних фондів взаємодопомоги. «Закладане шпихлірів по громадах і утворене шпихлірового

фонду для цілого краю, а по змозі також у кожному повіті – се перша річ, про яку повинні подумати всі розумні люди в нашій країні і яку повинен обміркувати сойм краєвий, скоро тільки збереться» [4, с. 263], – пише він у статті «Громадські шпихлірі».

До речі, такі фундації були в Болгарії, яку публіцист вважав «менш освіченою» країною. Стартовий капітал для цих фондів, на думку Івана Франка, у галичан мав би бути, адже цісар Франц I у 1820 році призначив спеціальну комісію, яка при розформуванні шпихлірів виділила селянам частку для утворення нових фондів. Оскільки ці гроші мали б зберігатися в банку на відсотковій ставці, то на цей час, як порахував Іван Франко, сума сягнула б 10 мільйонів.

Питання про зниклі гроші публіцист ставить також у статті «Старі акти нової нужди». Він робить коротенький екскурс в історію заснування шпихлірських фондів та аналізує принципи їхнього функціонування, щоб читач зрозумів, що таке «громадські шпихлірі» та на яких коштах вони засновувалися.

Більше уваги Іван Франко присвячує зведенням ліквідаційної комісії щодо розформування коштів цього фонду та на основі власних розрахунків робить дуже цікавий висновок: «Що сталося з тим мільйонним фондом, запомоглим для галицьких селян, – невідомо. Чи не можна би ще й тепер вяснити сю справу?» [13, с. 259]. Відповідь на це риторичне запитання публіцист дає через 17 років, коли знову повертається до проблеми шпихлірських фондів. «Мої «Шпихлірі» добігають кінця. Розрослися трохи, бо прийшлося на кожному кроці простувати польські брехні. Надіюся, що стаття буде цікава, хоч декуди є таке, що не вмію собі пояснити. Ну та се на полі історичних дослідів не новина, а може навіть добрий знак. Кому все занадто ясно, той часто власне не бачить головного» [7, с. 308], – пише він до М. Грушевського про роботу над статтею «Громадські шпихлірі і шпихлірський фонд у Галичині 1784-1840 рр.».

В цій праці публіцист розглядає причини заснування громадських фондів взаємодопомоги, їхнє функціонування та реорганізацію, проводить паралелі з діяльністю схожих фондів у Чехії та Моравії та дає відповідь на запитання: у чиїх кишнях осіли народні гроші? Історичний екскурс, який здійснює Іван Франко, свідчить, що заснування та функціонування громадських шпихлірів залежало від місцевих урядових інстанцій. Вкотре постає проблема «галицької шляхти»: у відповідь на цісарський декрет, що наказував «позаводити скрізь громад-

ські шпихлірі і держати в них у запасі цілорічне запотребоване місцевих підданих» [5, с. XXVII], галицький становий відділ висловлює низку організаційних вимог, що в результаті означає неможливість виконання декрету.

«Та центральне правительство, не вважаючи на се, не покидало розпочатого діла. Галицькій шляхті довело ся і сим разом закусити свою сердитість і, здаючи ся на всесильність галицького шлендріяну, ждати ліпших часів» [5, с. XXXI]. Словосполучення «галицький шлендріян», яке використовує Іван Франко, означає «недбальство, халатність», але насправді воно містить важливу комплексну проблему, на якій він неодноразово акцентував увагу, – проблему неосвіченості селян та проблему відсутності національно свідомої інтелігенції.

Галицькі селяни фінансово не скористалися з ліквідації фонду взаємодопомоги, адже після панщини були економічно спустошеними та юридично неграмотними, а представники галицької шляхти дбали про свої інтереси. Іван Франко дає відповідь на питання, яке залишалося відкритим, а то й прихованим для галицьких селян 85 років: гроші, що залишилися після реформування шпихлірського фонду, галицька шляхта використала для створення банку крайового, кредитної інституції, яка спекулювала на кредитуванні селян.

Закінчує Франко працю розглядом діяльності аналогічних фондів у Чехії та Моравії. Оперуючи статистичними даними, він обґрунтовує їхню соціальну затребуваність і правову легітимність. Публіцист не робить порівняльного аналізу, спонукаючи до роздумів читачів. Іван Франко також порушує низку важливих проблем, на яких він не акцентує увагу, але які можна зрозуміти в контексті питання про шпихлірські фонди. Перша – правова незахищеність селян, а друга – «...дуже низький ступінь публичної моралі в тих часах» [5, с. XXXI] на прикладі встановленого нагляду над шпихлірами (громадський фонд був замкнений на три ключі, які належали домнії, війтові та представнику громади).

Іван Франко акцентує на взаємнедовірі не лише в опозиції влада (домнії)-народ («муж довір'я»), а й всередині селянських громад. Ці дві проблеми – ознаки явища соціальної розбалансованості, що протистоїть організації етносу на національному рівні. Вкотре публіцист наголошує, що ліками для суспільства можуть стати новостворені громади, засновані на взаємодовірі, протистоянні державній узурпації та глобальній етиці: «Поки ми не будемо мати в краю

громад розумних, освічених і добре впорядкованих, доти нам ані думати нема що про вирятуване себе і своїх потомків з нужди» [16, с. 40].

Своїм народним обов'язком Іван Франко вважав створення політичної партії, яка б стояла на національних позиціях. Він разом із Михайлом Грушевським та групою радикалів створює Українську національно-демократичну партію, програма якої була побудована на нормах і принципах демократичного суспільства. Політична частина програми містила три основні пункти: 1) автономія, 2) виборче право, 3) політичні свободи.

Принципово важливим для Івана Франка було питання пропорційно репрезентованого, безпосереднього, загального виборчого права, скорочення часу військової служби, скасування податків, заснування громадських інституцій, удержавлення іпотечних кредитів, викуп землі для селян, приватна власність. Основним засобом для «лікування» всіх цих проблем, на думку публіциста, є органічна праця. «Отже, як у живім тілі без огляду на те, чим його годувати, відбувається дихання, обіг крові, переміна матерії, так само в нашій народній тілі без огляду на всякі інші обставини мусить іти жива і чим раз живійше економічна праця одинична і спілкова» [8, с. 1], – вважає він. Іван Франко дуже швидко розчарувався у новоствореній партії, адже не бачив справжньої практичної роботи за голосливими фразами.

Громадянське суспільство завжди є цариною демократії й навпаки – демократія є основою для творення громадянського суспільства. У своїй багатогранній публіцистиці Іван Франко завжди акцентував увагу на демократичних принципах розвитку суспільства: «Все і всюди: повна політична воля і рівність кожної людської одиниці, забезпечення її людських прав, а вже на тій основі автономія національності» [12, с. 292].

Ескіз основних демократичних засад Іван Франко подав ще в одній із перших своїх статей на суспільно-політичні теми, яка хоч і була позначена соціалістичними впливами, але містила стрижневу ідею розвитку суспільного життя для «робучих людей». Головна ідея статті «Чого хоче галицька робітницька громада» – свобода та рівноправність кожної людини. Представники галицької робітницької громади – всі члени суспільства, які працюють на його користь та мають право брати участь в усіх процесах суспільної інфраструктури, тобто повна відсутність дискримінації через будь-які ознаки: «Щоби кожна людина, чоловік чи жінка, були свобідні і мали б зовсім рівні права у всім до всього» [14, с. 161]. Ще один

важливий аспект цієї статті – самоврядність громад: «Щоби кожна громада в своїх громадських ділах мала повну самоуправу, могла б з ким її воля входити в зв'язки та спілки» [14, с. 161].

Місцеве самоврядування є інститутом громадянського суспільства. Серед основних ознак громадянського суспільства є також право впливати на державну політику через власний вибір. Іван Франко дуже гостро ставить питання виборчого права галичан, яке, на його думку, в той час було абсолютно знівельоване. В низці статей публіцист розглядає урядові махінації, спрямовані на позбавлення галичан права голосу. Наприклад, стаття «Скривдження Галичини» підкреслює нерівномірний розподіл посольських квот у сеймі по різних округах: «В Австрії один посол припадає на 66 004, а в Галичині на 103 601 цивільну людину» [19, с. 1]. Урядові програми, спрямовані начебто на відродження демократичних засад голосування, – це чергові фікції.

Цікава стаття про таємне голосування в Австрії «Іронія таємного голосування», яка розповідає про ініційовані урядом махінації під час виборів. Іван Франко наводить приклад, що в Дрогобичі, Бережанах і Бродах за опозиційного кандидата віддано по 80 голосів із 100, а комісія зарахувала по 20 із 40 голосів [18, с. 1]. Неправомірні урядові дії під час виборів Іван Франко аналізує в статтях «Виборчий вертеп», «Вибори і стан облоги в Галичині», «Під викликом святого Стефана» та інших.

Найповніше про методи, які використовував уряд, щоб позбавити виборчого права галичан та сфальсифікувати вибори, Іван Франко пише у статті «І ми в Європі (Протест галицьких русинів проти мадярського тисячоліття)»: «Русини не мають ані одного свого посла в соймі, хоч на 500 000 жителів повинні мати, і хоч по впровадженню конституції в Угорщині мали їх кількох. Не мають тому, що в Угорщині вибори проводяться так, як певно ніде в краю, хоч би тільки на півцивілізованім. Лісти виборців фальшують; тих, які мають право голосувати, тисячами з лист вичеркують, коли нема певности, що вони будуть голосувати за урядового кандидата; натомісць тих, що готови голосувати на всякого любого урядового кандидата, втягають в лісти, хоч би вони не мали права голосування. Коли мимо всяких перепон віддасць який Русин голос на свого кандидата, його гонять, переслідують на кождім кроці, гнетуть, а нераз і гублять і то не лише його самого, але навіть цілу его родину. Виборців, що не голосують на любого уряду мадярському кандидата, провадять жандарми з насторомленими багнетами

як злодіїв і душоубців. Неурядових виборців спляють як мож від голосованя, а коли вона належать до армії, то перед голосованем покликують їх до війська. Перед виборами, а особливо під час самих виборів надсилають у села багато війська і жандармів. На урядового кандидата покликують голосувати навіть таких, що їх тоді нема дома, очевидно вони голосують через різних заступників, по найбільше жидків. Навіть умерші мають таких своїх заступників» [6, с. 8].

Політичні права галичан держава не захищатиме, оскільки «Наша конституція так прикроєна, що нашому народови, хлопському і вбогому, безмірно утруднює розвій і змушує його чим далі, тим більше лишати ся позаду других народів» [11, с. 90]. Саме тому українці повинні консолідуватися та формувати власні громадянські структури та організації. Іван Франко також наголошував на комунікативній інфраструктурі, яка полягає в здійсненні громадянського діалогу та є важливим інструментом реалізації демократичних засад.

Сучасні українські політологи також акцентують увагу на важливості існування незалежного інформаційного простору для становлення українського громадянського суспільства: «Без громадянського суспільства не може належним чином формуватися національний інформаційний простір, в той час як і становлення повноцінного громадянського суспільства не можливе без інформаційного простору» [2]. Адже проблема незалежних ЗМІ досі є нагальною для українського суспільства.

Іван Франко намагався вирішити її ще понад сто років тому, закликаючи до комунікативної консолідації галичан: «Обговорюймо всяку річ явно і отверто... Викажім щиро, що в кого на думці, всі маючи на увазі одно – добро загальне, без нічиєї кривди» [9, с. 65]. На цій основі публіцист створив

власний взірець комунікації, певний ідеал взаємодії журналіста й читача, який передбачав інформаційний колообіг: журналіст генерує ідеї, порушує актуальні питання та проблеми, які, проектуючись через часописи на світогляд читача, переломлюються крізь призму його духовних і суспільних цінностей та фокусуються у вигляді певних дописів, критичних зауваг знову на сторінки друкованого органу. Основою цієї комунікативної моделі мусила бути свобода слова. «Ми надо все цінити будемо свободу переконань і вільної обміни думок» [17, с. 2], – писав Іван Франко у передовій статті «Товариш». Саме свобода слова є незмінним атрибутом громадянського суспільства.

Висновки і пропозиції. Можна зробити висновок, що візії Івана Франка щодо громадянського суспільства випереджають сучасні політологічні дослідження на сотню років, адже ще наприкінці ХІХ століття публіцист визначив його головні атрибути – громадянський консенсус, виборче право, свобода слова і друку, самоврядність громад, приватна власність, незалежність часописів, становлення громадських організацій. Іван Франко також акцентував увагу на основі громадянського суспільства – національній свідомості, провідній ролі інтелігенції в його утворенні.

Громадянське суспільство в Україні нині на шляху свого становлення, бо ще досі формуються його основні пріоритети, базові принципи, система цінностей. Адже не всі українці ще «чуються українцями», не всі готові об'єднуватися та гуртуватися для захисту власних інтересів, не вироблена чітка система взаємодії на осі держава-громадянське суспільство. Саме тому публіцистика Івана Франка може слугувати актуальним посібником для нас, бо це не аналіз суспільно-політичних помилок минулого, а найкращий інструментарій для становлення громадянського суспільства в Україні.

Список літератури:

1. Зайченко С. Громадянське суспільство України: цифри і факти. URL: <https://euprostitir.org.ua/stories/133521> (дата звернення: 23.03.2020).
2. Іванова Н. Інформаційні структури громадянського суспільства в процесі розбудови правової держави. URL: <http://nbuvipar.gov.ua> (дата звернення: 09.03.2020).
3. Попова Т. Громадянське суспільство України і вибори. Можливості та завдання. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29405562.html> (дата звернення: 21.03.2020).
4. Франко І. Громадські шпихлірі. В *наймах у сусідів. Збірник праць, писаний польською та німецькою мовами, в перекладі з поясненнями та додатками автора*. Том перший. Статті на суспільно-політичні теми. (Популяція, Репрезентація, Індемнізація)]. Львів : Из Загальної Друкарні у Львові, 1914. С. 263–264.
5. Франко І. Громадські шпихлірі в Галичині 1784–1840. *Збірка документів і розвідка Д-ра Івана Франка*. Львів : Накл. Наук. т-ва імені Т. Шевченка, 1907. LXXXIV +168 с.
6. Франко І. Ми в Європі. Протест галицьких русинів проти мадярського тисячоліття. *Житє і слово*. 1896. Т. 5. Кн. 1. С. 1–9.

7. Франко І. Лист до Грушевського (4 січня 1907) : збір. творів: у 50 т. К. : Наукова думка, 1986. Т. 50. 703 с. С. 308.
8. Франко І. Народна програма. Економічна програма. *Свобода*. 1900. № 9. С. 1–2.
9. Франко І. «Наша публіка» (Замість фейлетона). *Товариш*. 1888. Ч. 1. С. 53–65.
10. Франко І. Програма галицьких соціалістів : збір. творів: у 50 т. К. : Наукова думка, 1986. Т. 45. С. 448–464.
11. Франко І. Реалісти чи кар'єристи. *Житє і слово*. 1896. Т. 5. Кн. 2. С. 73–92.
12. Франко І. Свобода і автономія. *ЛНВ*. 1907. Т. 37. Кн. 2. С. 285–292.
13. Франко І. Старі акти нової нужди. *В наймах у сусідів. Збірник праць, писаний польською та німецькою мовами, в перекладі з поясненнями та додатками автора*. Том перший. Статті на суспільно-політичні теми. (Популяція, Репрезентація, Індемнізація). Львів : Из Загальної Друкарні у Львові, 1914. С. 256–259.
14. Франко І. Чого хоче галицька робітницька громада : збір. творів: у 50 т. К. : Наукова думка, 1986. Т. 45. С. 151–164.
15. Франко І. Що таке громада. І чим би вона повинна бути. *Народ*. 1890. Ч. 5. С. 61–63.
16. Франко І. Як би нам в біді ратуватися. *Народ*. 1890. Ч. 4. С. 38–40.
17. [Франко І.] Від редакції. *Товариш*. 1888. №. 1. С. 1–2.
18. [Franko I.]. Ironia tajnego głosowania. *Kurjer Lwowski*. 1897. № 85. S. 1.
19. [Franko I.]. Pokrzywdzenie Galicji. *Kurjer Lwowski*. 1896. № 53. S. 1.

Yatsenko H. V., Yatsenko A. M. FOUNDATIONS OF CIVIL SOCIETY IN JOURNALISM OF IVAN FRANKO

In this article the author analyses the main elements of civil society in journalism of Ivan Franko: the existence of public organizations and political parties, private property, the free development of individuals and families, the satisfaction of their own needs and interests in all areas, freedom of speech and choice. In particular, attention is focused on the functioning of communities as dominant parts of government. Ivan Franko proposes to establish a folwark farm (union with common property, joint labor and equal distribution of profits).

The author focuses on the fact that the folwark farm is a peculiar model of the future civil society, where the most important components are the rights, freedom, work of each individual. It is proved by the example of journalism by Ivan Franko that the functioning of political parties is an important component of civil society. The main priority, Ivan Franko, considered the creation of a political party, which would be based on national principles. That is why the program of the Ukrainian National Democratic Party, of which the publicist was the co-founder, was based on three basic principles: autonomy, suffrage and political freedom. It is also insinuated that the democratic principles of Ivan Franko are: the absence of any manifestations of discrimination, local self-government, suffrage, communication infrastructure and they are the basis for the development of civil society.

Many articles by Ivan Franko are devoted to the issue of Galician suffrage, which the government systematically violated. The publicist, in particular, focuses on fraud in the counting of votes, uneven distribution of quotas and the like. In the article, the author also defines the ideal communicative model of the "journalist-reader" interaction, which is super important in the implementation of civil dialogue, and, therefore, an instrument for implementing democratic principles. Summed up, the main attributes of civil society, according to Ivan Franko, can serve as a tool for the formation of civil society in Ukraine.

Key words: *Ivan Franko, civil society, journalism, democratic principles, communities, suffrage, freedom of speech.*